Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ
Yayın Kurulu:
Dr. Mehmet Ali UZ
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Hasan YAŞAR
Ahmet ÇELİK
Ali IŞIK
Av. Serdar CEYLAN

CİLT: 25 • SAYI: 5
11 Kasım 2026 Çarşamba

AKADEMİK Sayfalar
Merhaba
/akademiksayfalar
www.merhabahaber.com

MAVERAÜNNEHR'İN KONYA'DAKİ İZLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (3)

10.Seyit Harun Veli (v.1320)

Hakkındaki bilgiler Abdülkerîm b. Şeyh Mûsa'nın yazdığı "Makālat-ı Seyit Harûn"(86) adlı esere dayanmaktadır. Makalat'ta anlatıldığıma göre Seyit Harun Veli, Horasan civarında adil bir hükümdardır. Atalarının mezarını ziyareti sırasında gaipten gelen bir ses tarafından kendisine Anadolu'ya Karaman iline giderek Küpe dağı civarında bir şehir kurmasının emredilir.(87) Bunun üzerine emirliği terk ederek yanında kırk dervişi ve kardeşi olduğu halde Anadoluya hicret eder.(88) Üstünde hareket eden bir bulutun eşliğinde Bağdat'a gelir. Burada Şeyh Emîr Alaeddin'in misafiri olur. Kırk gün Bağdat'ta kaldıktan sonra Konya'ya gitmek için yola çıkar. Yol boyunca birçok köyde tekkeler kurar. 702/1302 tarihinde Konya'ya gelir. Konya'da Ahmed Fakih'in türbesini ziyaret eder. İki yıl Konya'da kalır. 705/1305'te Küpe dağı civarına ulaşır. Vervelit isimli antik bir şehrin kalıntılarını kullanarak halifeleri ve bölge halkının yardımıyla Seydişehir'i kurar. Şehrin ilk nüvesi olarak kale, mescid, medrese, zaviye, hamam ve bazı evler inşa eder.

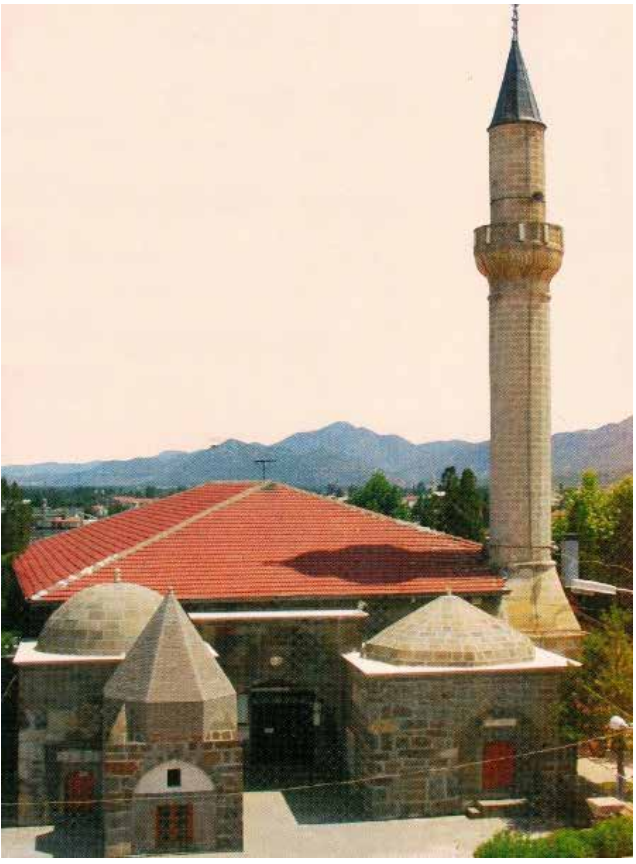

Ahmet ÇELİK

Seyit Harun'un bir şehir kurucusu olma yanında, bir önder, ilahî sırlara vakıf, doğru yola iletici, duasıyla şifa veren, yoksulları gözeten bir velidir. Onun bir diğer özelliği ise bölgedeki gayri müslimlere tebliğ ve cihadı icra eden bir gazi-derviştir. Gerek Seydişehir'e ilk geldiğinde gerek şehri kurduktan sonra kafirlerle savaşmış, halifelerine de onlarla savaşmayı emretmiştir.(89)

(86) Abdülkerîm b. Şeyh Mûsâ, Makālât-ı Seyyid Hârûn, Hazrlayan: Cemal Kurnaz, (Ankara: TTK yayınları 1991).
(87) Ferit Uğur, "Seydişehrinin Kuruluşu", Konya 4, (Aralık 1936), 226.
(88) Abdülkerîm b. Şeyh Mûsâ, Makālât, 23-24

(89) Abdülkerîm b. Şeyh Mûsâ, Makālât, 34-35, 58; Haşim Şahin, "Seyyid Hârun" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklo-

Şekil 17.Seyit Harun Veli Türbesi-Seydişehir

Seyit Harun bazı halifelerini İslam'ı tebliğ ve halkı irşad için Akdeniz ve Ege bölgesinin değişik yerlerine göndermiştir. Mahmut Seydi'yi Alanya'ya, Zekeriyya Baba'yı Manavgat'a, Ali Baba, Gök Seydi, Kilimpûş ve Siyah Derviş'i Teke-ili'ne, Akça Baba'yı Germiyan'a, Nasibli Baba'yı Aydın'a, Gök Demir'i Adalar'a, Haydar Baba'yı Rumeli'ye yollarken gittikleri yerlerde hak yolundan ayrılmamalarını, cihad etmelerini ve yoksulu gözetmelerini tavsiye etmiştir.(90)

Seyit Harun Veli dönemin siyasî çevreleriyle özellikle Eşrefoğlu, Karamanoğulları ve Turgutoğulları ile iyi ilişkiler kurmuştur. Eşrefoğlu Mübarizüddin Mehmed Bey, başlangıçta Seyit Harun'dan çekinip düşmanca bir tavır takınmasına rağmen sonradan onun en büyük destekçisi olmuş,(91) Seydişehir'de kurulan külliye için Seydişehir ve Beyşehir'de vakıflar tahsis etmiştir. Turgutoğullarının pek çok ferdinin kabri ise Seyit Harun Türbesi'nde gömülüdür.(92)

Seyit Harun'un çevredeki diğer sûfîlerle de iyi ilişkilerde geliştirmiştir. Bunlardan biri Ilgın'a bağlı Mahmut Hisar köyünde tekkesi bulunan Didiği Sultan'dır. Didiği Sultan menakıbına göre kendisi Anadolu'ya geldiğinde Seyit Harun ile karşılaşmış, aralarında yakın bir dostluk oluşmuş ve Didiği Sultan'ın ölümünü duyunca buna çok üzülen Seyit Harun, gıyabında onun cenaze namazını kılmıştır.

Seyit Harun Veli, 13 Rebîülevvel 720/3 Mayıs 1320'de Seydişehir'de vefat etmiştir. Mezar taşında: "Vefatu'l-merhum velmağfur kutbul-aktab Seyit Harun Veli nevverallahu merkadehu fi yevmi salisi aşara rebiülevveli senete ve işrıne seb'a-mie" yazılı idi.(93) Türbesi aynı yıl içerisinde vasiyeti üzerine tekkesinin bulunduğu yere inşa edilmiştir.

Seyit Harun'un Halife Sultan adlı bir kızı babasından sonra tekkenin şeyhi olmuş ve bu görevi yaklaşık kırk yıl sürdürmüştür.(94) Tekkenin idaresi Halife Sultan'ın ardından Makālat'ın yazarı Abdülkerîm'in büyük de-

pedisi (İstanbul: TDV yayaınları, 2009), 37/58-60
(90) Abdülkerîm b. Şeyh Mûsâ, Makālât, 58-61.

(91) Abdülkerîm b. Şeyh Mûsâ, Makālât, 44-51
(92) Mehmet Bayrakdar, "Seyyid Hârûn Veli ve Türbesi", Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri 23-27 Eylül 2002, (Ankara, 2004), 277-285.
(93) Ferit Uğur, "Seydişehrinin Kuruluşu", 228.
(94) Abdülkerîm b. Şeyh Mûsâ, Makālât, 56-63.

desi Şeyh Mûsa'ya geçmiş, Şeyh Mûsa'dan sonra bu aile tarafından sürdürülmüştür.(95)

Seyit Harun'un kardeşi Seyit Bedreddin onunla birlikte Anadolu'ya gelmiş ve Konya'da Hatunsaray yakınlarında vefat etmiştir.(96)

Şekil 18.Şeyh Hocendi Türbesi-Alibeyhüyüğü Çumra

11.Şeyh Hocendi (v. 15. yüzyıl)

Orta Asya'dan Anadolu'ya göçlerin önemli merkezlerinden biri, başkent olduğu için Konya ve çevresidir. Buraya en yakın iskân sahası durumundaki (Bozkır, Çumra, Güneysınır ve Akören ilçelerini kapsayan) Belviran Kazası, Yeseviliğin Anadolu'da etkili olduğu yerlerden biridir. Ahmed Yesevi'nin müritlerinden olan Şeyh Hocendi ve kardeşi Şeyh Şekerim Dede,(97) Özbekistan'ın Aral Gölü çevresinde bulunan Hocent şehrinden muhtemelen XIII. yüzyılın ikinci yarısında gelerek bu kazaya bağlı (Sarıoğlan) Kuzviran ve Alibeyhüyüğü köylerinde kurdukları zaviyelerde Yeseviliğin bölgede yaygınlaşmasını sağlamışlardır.(98)

Şeyh Hocendi Zaviyesi Belviran Kazası'na bağlı Kuzviran köyünde idi. Zaviyenin 672/1273 tarihli kayıp bir vakfiyesi vardır. Diğer bir vakfiyesi ise 12 Şevval 802/6 Haziran 1400 tarihli olup zaviyenin banisi Abdullah Paşa oğlu Şeyh Hocendi'dir 1273 tarihli vakfiye kaydı dikkate alındığında zaviyenin en geç XIII. yüzyılın ikinci yarısına ait bir Selçuklu dönemi tasavvuf yapısı olduğu söylenebilir.(99) Bu zaviyenin dışında Mut merkezi ile Mut'a bağlı Derinçay'da birer medrese ve Alahan yakınlarında bir zaviyesi bulunuyordu.(100)

Kuzvirandaki Şeyh Hocendi Zaviyesi, faaliyetlerini 20 yüzyılın başlarına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.(101) Günümüzde Şeyh Hocendi'ye ait olduğu söylenen ve Alibeyhüyüğü'nde mevcut olan Türbesinin çatısı yıkılmış, yalnızca dört duvarı kalmıştır.(102)

(95) Şahin, "Seyyid Hârun", 37/58-60
(96) Abdülkerîm b. Şeyh Mûsâ, *Makālât*, 31-33
(97) Şeyh Şekerim Dede bin Abdullah Paşa Zaviyesi'nin 13 Nisan 1364 tarihli vakfiyesi vardır. Vâkıf Alaeddin Bey ibn Halil Bey ibn Mahmut Bey ibn Karaman'dır (VGMA, d. 2178: 77). İkisinin kardeş olması, Horasan'dan birlikte gelmeleri düşünüldüğünde Şeyh Hocenti Zaviyesi'nin de Alaeddin Bey döneminde yapıldığı söylenebilir. Hamit Şafakcı, Şeyh Hocenti Zaviyesi, SUTAD 39, (Bahar 2016; 2; kardeşi Şeyh Şekerim Dede Alibeyhüyüğü Belediye binası arkasında bulunan bahçede medfundur. Ahmet Şeref Ceran, "Konya Alibeyhüyüğü Kuzviran (Kuzören) Şeyh Hocenti Zaviyesi Vakfiyesi", Türk Araştırmaları Dergisi 5 (Konya 1999), 177.
(98) Ceran, "Konya Alibeyhüyüğü Kuzviran (Kuzören) Şeyh Hocenti Zaviyesi Vakfiyesi", 5/171.
(99) Güler Silay, Belviran Kazası Tarihçesi ve Sosyokültürel Yapısı, (Konya: Çizgi Kitabevi, 2015), 151.
(100) Hamit Şafakcı, Şeyh Hocenti Zaviyesi, SUTAD 39, (Konya, Bahar 2016), 1-23.
(101) Silay, Belviran Kazası Tarihçesi, 155.
(102) Mustafa Durdu, "Çumra", Konya Ansiklopedisi,

Şekil 19.Şeyh Nimetullah en-Nahcivani Türbesi-Akşehir

12.Nimetullah b. Mahmud en-Nahcivani (v.1514)

Azerbaycan'ın Nahcivan şehrinde doğdu. Soyu, ailesi ve tahsili hakkında yeteri kadar bilgi yoktur. Nimetullah, tahsilini, Akkoyunlular döneminde bir ilim beldesi haline gelen Nahcıvan'da ve tefsirini yazdığı Tebriz'de yaptı. Nakşi şeyhi Derviş Ahi Hüsrevşahi'ye intisap etti. Dede Ömer Rûşenî ile 1487'deki vefatından kısa bir süre önce Tebriz'de ziyaret ederek görüştü. Nimetullah Nahcivani, Sultan Yakup'un ölümü ve ardından taht kavgalarına ve Safevî saldırılarına sahne olan Tebriz'den ayrılıp 1499'da Konya Akşehir'e yerleşti. Akşehir'de birçok talebe yetiştiren Nimetullah en-Nahcivani burada bir de zaviye kurmuştur.(103) Hanefî ve Maturidî mezhebine bağlı olan Nimetullah en-Nahcivani, tasavvufi yönünden de Nakşibendiye tarikatındandır.(104) Önemli bir müfessir olan Nimetullah en-Nahcivani'nin "Fevatihu'l-İlahiye, Şerhi Gülşeni Raz, Risaletül-vücud ve Hidayetü'l-ihvan" adlı eserleri vardır.

Taşköprüzade, "Baba Nimetullah" hakkında şunu söyler: "Merhum fakirlik ve fenayı seçmişti. Kendini gizlemeyi seçmişti. Rabbani ilimler konusunda tam bir derya idi. ilahi sırlarla boğulmuş bir zattı. Tefsir kitaplarının hiç birine başvurmaksızın Kur'an tefsiri yazmış ve bu eserde birçok alimin aciz kalacağı ince bilgi ve hakikatlere yer vermişti. İfadeleri oldukça fasih tabirleri beliğ idi. "Gülşen-i Raz" isimli eseri ehli katında kabul gören bir tarzda şerh etmiştir. Karaman vilayetine bağlı Akşehir beldesinde yaşardı."(105)

Nimetullah b. Mahmut en-Nahcivani, 1514'te Akşehir'de vefat etti. Köyceğiz Mahallesi'nin Baştekke Yolu üzerindeki kabrine defnedildi. Zaviye ve türbesi 1852 ve 1809 yıllarında tamir görmüştür.(106)

(Konya: Kültür AŞ, 2010), 2/378.

(103) Hüseyin Yurttaş, Zerrin Köşklü "Nimetullah Nahçıvânî'nin Hayatı ve Kabr-i Şerifi Türbesi", Doğu Esintileri: İranoloji, Fars Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi 12, (2020), 161.

(104) Abdülbaki Turan, "Baba Nimetullah Nahcivânî ve el-Fevatihu'l-İlâhiyye ve'l-Mefatihu'l-Gaybiyye İsimli Tefsiri", SÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi 1 (Konya 1985), 61-76.

(105) Taşköprüzade, Osmanlı Bilginleri, çeviren: Muharrem Tan, (İstanbul: İz, 2019, 268-269

(106) Yaşar Kurt "Nimetullah b. Mahmûd", Türkiye Diyanet

13.Şeyh Fazıl Hüseyin el-Hindi (v.1910)

Konya'nın eski mahallelerinden birisi Konya merkezde ve Hz. Mevlana Dergâhına en yakın bir semt olan Piri Mehmet Paşa Mahallesidir.(107) Halk arasında buraya Piri Mehmet Paşa Tekkesi'nin varlığı sebebiyle kısaca adına "Tekke Mahallesi" de denilirdi. Araştırmacı yazar Selçuk Es "Büyük Konya Ansiklopedisi" adlı eserinde bu mahalle hakkında: "Buradaki Tekke'ye Türkistan'dan, bilhassa Hindistan'dan gelen dervişler misafir olurlar, birkaç ay kaldıktan sonra ayrılırlardı. Bu gelen turistlere de halk o zamanlar "Hindiler" geldi diye söylerlerdi" diye kaydetmektedir.(108)

Muhacir Pazarında bulunan Balık Pazarının doğusunda bir türbe mevcuttur. Bu türbede "Söylemez" diye meşhur olan Hindistan asıllı Şeyh Fazıl Hüseyin Efendi medfundur. Aslında burası Çiştiyye, Kadiriyye ve Nakşibendiye tarikatının dergahıdır.

Anlatılanlara göre Şeyh Fazıl Hüseyin Efendi, Hz. Peygamber'in "Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse hayır söylesin veyahut sussun" hadisini kendisine ilke edinip ve çok söz söylemediği için halk ona "Söylemez" lakabını vermiştir.

İbrahim Aczi Kendi, Şeyh Fazıl Hüseyin Efendi ve dergahı hakkında şu bilgileri verir: "I897'de Ali Kemali Paşa, Konya valisi iken o tarihte padişah Abdülhamid vezirlerinden Adliye nazırı Abdurrahman Paşa'nın bir tavsiyesiyle Konya'ya gelen, zaif habeş simalı altmış yaşlarında Söylemez isimli bir şahıs olup, Abdurrahman Paşa'nın yolladığı altınlarla, şimdi Larende Caddesi'nin istasyona doğru giden yolda hala ayakta duran Paşa Çeşmesi civarına, hala ayakta duran ehramı kümbetli tekke yapılmıştır. Bu tekkenin etrafı Selçuk devrinden kalma ulu mezarlıktı. İşte Abdurrahman Paşa'nın parasıyla bu tekkenin yanına bir de konak kondu. Bu şekilde Konya'ya gelerek bu tekkeye oturan Söylemez hakikaten hiç dışarı çıkmaz, kümbetin altına konmuş mezarın içinde durur, yanına gelen ziyaretçilerle konuşmaz, ruhunun sevdiği kimselerle bazen konuştuğu olurdu. Diğer konakta hemşerisi Derviş Ahmet yalnız, bekar oturur, Söylemez'in hizmeti ne ise ona bakardı. Söylemez, bazı perşembe günleri çıkarak Larende Caddesi'nden Mevlana Türbesi'ne iner ziyaret ederdi. Daha da iç etekli entari, soluk bir hırka, elinde bir tesbih, gayet ağır yürürdü. 1910'da vefat ederek o, kümbetin altında yatmaktadır."

Vakfiyelerde soyunun "Hazreti Osman Zinnureyn" ile "İmam Zeynelabidîn" sülalesinden geldiği kayıtlı olan Şeyh Fazıl Hindistan'da iyi bir medrese eğitimi aldı. Medrese tahsiliyle birlikte tasavvufa yöneldi. Önce Hindistan'da yaygın olan Çeştiye ve Kadiriye tarikatına intisap etti. O Çiştiye tarikatını yaymak için Hindistan'dan Anadolu'ya geldi. Konya'ya geldikten sonra

---

Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/132-133.

(107) Mehmet Ali Uz, Konya Mahalleleri Tekke-Piri Mehmet Paşa, (Konya: Kültür AŞ, 2017), 14-46.

(108) Selçuk Es, "Büyük Konya Ansiklopedisi", Yeni Konya, 6 Temmuz 1973.

Şekil 20.Şeyh Fazıl Hüseyin Türbesi-Konya

da Nakşibendi tarikatının Halidiye koluna intisap etti. Vefatına kadar Konya'da bu tarikatların şeyhliğini yürüttü.

Şeyh Fazıl, hac amacıyla Hicaz'a gitti, Oradan Anadolu'ya geçerek bir müddet İstanbul, Akseki ve Karaman'da kaldı. Akseki'de kaldığı süre içinde Akseki Müftüsü Şatırzade Tahir Efendi'den feyz aldı. 1885'de Konya'ya geldi. Konya'da bir süre İplikçi Medresesi'nde misafir olarak oldu. Daha sonra müritlerinden Adliye Nazın Abdurrahman Paşa, Şeyh Fazıl Efendi için bir konak yaptırdı. Şeyh Efendi, Konya'da bu konaktan irşat faaliyetlerini yürüttü.

Konağın yapılma sebebi olarak şunlar anlatılır: Şeyh Efendi, Abdurrahman Paşa'ya İstanbul'da iken adliye nazırı ve sadrazam olacağını müjdeler. Bu müjdesi gerçekleşince Paşa'nın olan muhabbet ve Şeyh Efendi'ye bağlılığı artar. Konak da bu sebeple Abdurrahman Paşa tarafından yaptırılır. Bu manzume Hindistan'dan Konya ya gelen dervişlerin ikametine tahsis edilen bir bina ile türbe, mescit, ahır ve Söylemez konağı adı verilen şeyh evinden meydana geliyordu. Selçuklu dönemi mimari tarzında yapılan kümbet, biri türbedarlık, diğeri tabutluk olmak üzere iki bölümdür. 1986'da yıkılıp yeri yola alınan Söylemez Konağı ise eski bir Konya evidir. Söylemez Zaviyesinin ikisi Şeyh Fazıl Hüseyin Efendi'nin, birisi Abdurrahman Nureddin Paşa'nın tescil ettirdiği üç vakfiye bulunmaktadır.(109)

Şeyh Fazıl Hüseyin Efendi, güzel sanatlarla da ilgilendi. Özellikle hat sanatında üstün bir kabiliyeti vardı. Veli Sabri Uyar, onu hattatlar arasında gösterir. Şeyh Efendi, gayet güzel sülüs, nesih ve ta'lik yazı yazardı. 28 Sayfalık bir "Tarikatname" ile on bir sayfalık bir Farsça "Silsilename"yi Veli Sabri Uyar, 1940'larda Pirebi Mahallesi'nde

(109) Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Söylemez Zâviyesi ve Vakfiyeleri", KTO Yeni İpekyolu Dergisi Konya Kitabı Özel Sayısı 1 (Mayıs 1998), 155-194.

oturan Hasan Dede adlı bir yaşlının elinde gördüğünü ifade eder. Şeyh Fazıl'ın şairliği de vardır. Veli Sabri Uyar, üç sayfalık bir kasidesini gördüğünü yazmaktadır. Urduca olarak kaleme alınan bir eserinin olduğu ancak adının ne olduğu ve nerede bulunduğu bilinmemektedir.(110)

Şeyh Fazıl Hüseyin Efendi, 4 Eylül 1910'da Konya'da vefat etti. Türbedeki mezar taşında şunlar yazılıdır: "Hüve'l-baki Bismillahirrahmanirrahîm. Küllü men aleyha fanin ve yebka vechü Rabbike zü'l-celali ve'l-ikram. İnna lillahi ve inna ileyhi raci'ün. Küllü nefsin zaikatü'l-mevt. Hazret-i Ka'be-i feyz-i alem kıble-i kimya-i saadet Şah, Seyit, Hace, Mîr Fazıl Hüseyin ibn merhum Gevher Ali Şehit Çiştî Kalender-i ehl-i Hindistan karîbü'l-Baharşehr-i Ahmed Pûr medfen-i Konya-i Şerîf. Mah-ı Şa'ban-ı Şeb-i Cum'a sa'at-i 2, fi 28 tarih-i sene 1328. min Hicreti'n-Nebiyyi sallallahü aleyhi ve sellem temmet."(111)

Bazı kaynaklar onun vefatı hakkında farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Kazım Köroğlu ile İbrahim Hakkı Konyalıya göre Şeyh Fazıl Efendi bir gece öldürülmüştür.(112) Selçuk Es "Söylemez ve Efsanesi" adlı makalesinde öldürülenin Balkan harbi sırlarında Söylemez zaviyesinde görevli bekar ve sadık hizmetçisi Arap Yusuf olduğunu kaydeder.(113) Ancak mezar kitabesinde ve vakıf kayıtlarında Şeyh Fazıl Hüseyin Efendinin öldürüldüğüne dair bir bilgi mevcut değildir.(114)

Şeyh Fazıl'ın vefatından sonra yerine Hint asıllı Abdullah Efendi el-Çişti b. Gülab Ali geçti. Abdullah Efendi, Hindistan Delhi'de doğdu. Konya'ya hicret ederek Şeyh Fazıl Efendi'ye intisap etti. Onun "dervişan ve şakirdanından" oldu. Şeyh Efendi'ye bir müddet hizmette bulundu. Şeyh Fazıl Efendinin vefatından sonra Söylemez Zaviyesi vakfına 2 Rebiulevvel 1329/3 Mart 1911'de Şeyh Abdullah Efendi atandı. Mehmet ve Abdullah adında iki oğlu vardı. Şeyh Abdullah Efendi, Aralık 1912'de beş Hintli tarafından Söylemez Dergahında boğularak şehit edildi.(115)

V. MAKAMLAR

1.Ebu İshak Kazeruni (v.1034)

Ebû İshak Kazeruni 1034'de İran Kazerun'da vefat etti. İslam dünyasında kurulan ilk tarikatlarındandır. Kurucusu Ebû İshak Kazeruni (ö.1034)dir. Tarikat, İshakiyye veya Mürşidiyye adlarıyla da tanınır.

Tarikatın Anadolu'ya girişi muhtemelen Ebû İshak'ın Bizans'a karşı savaş için gönderdiği müritleri vasıtasıyla olmuştur. Kendilerine mahsus bayraklarla savaşlara katılan bu mücahit dervişler İzzeddin Keykavus II ve Danişment Gazi'nin ordularında cihada katılmışlardır.

(110) Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya 112 (Şubat 1948), 13.
(111) Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya 112 (Şubat 1948), 13.
(112) Kazım Köroğlu, "Söylemez oğlu Mahallesi", Yeni Konya, 5 Ocak 1952; Konyalı, s.935.
(113) Selçuk Es, "Söylemez ve Efsanesi", Şehir Postası, 13-15 Ağustos 1962.
(114) Ahmet Çelik, "Şeyh Söylemez Dergahı", Akademik Sayfalar 20/20 (26 Mayıs 2021), 316-320
(115) Olayın detayları hakkında bakınız: Babalık, 12 Muharrem 1331/22 Aralık 1912; Babalık, 23 Zilhicce 1330/3 Aralık 1912; Babalık, 30 Zilhicce 1330/10 Aralık 1912.

Şekil 21.Ebu İshak Kazeruni Makamı-Konya

Yıldırım Bayezid, 1401'de Bursa'da bir Kazaruni tekkesi kurdurdu. Erzurum'da da bir Kazeruni zaviyesi mevcuttu. İshakîler XVI. yüzyıl başında Edhemiler, Kalenderiler ve Torlaklar ile beraber Türkiye'deki dört ana tarikat arasında sayılır. Bir sonraki yüzyılda başta Nakşibendîlik olmak üzere diğer tarikatlar içinde kaybolacaktır.

Ebu İshak Kazeruni Zaviyesi Karamanoğlu Alaeddin Bey oğlu Mehmet Bey tarafından 1418'de inşa edilmiştir. Kitabesi: Büyük sultan ve hakan, hayır hasenat sahibi, şehit, merhum ve yarlıganmış Alaeddin Bey oğlu sultan Mehmet -Allah memleketini daim ve hayrını kabul etsin- şeyhlerin ve saliklerin kutbu Kazerûnlu Şehriyar oğlu Ebu İshak İbrahim'e -Allah affetsin- mensup olan bu zaviyenin yapılmasını 821/1418 yılı Rebiulevvel ayında emretti.» Zaviyede Karamanoğulları devri Kazeruni şeyhlerinden Hasan Efendi medfundur.(116)

2.İmam Begavi (v.1122)

Horasan'da Merverruz ile Herat arasında bulunan Bağşur (Bağ) kasabasında doğdu. Buraya nispetle "Begavi" adı verilmiştir. Begavi Şafii mezhebine bağlı bir alimdi. Kur'an ve sünnet kültürünün yaygınlaşmasına gayret ederek Müslümanları bu iki kaynağa sarılmaya çağırdı. Bu sebeple de kendisine "Muhyi's-sünne" ve "Rüknü'd-dîn" lakapları verildi. Bütün çalışmalarını sünnet üzerinde yoğunlaştırdığını belirten Begavi, hadis metinleri üzerinde daha fazla durulmasını sağlamak için senetsiz hadis nakil geleneğini başlatmıştır. Nitekim kendisinden sonra bilhassa halk için tertip ve tasnif edilen hadis kitaplarında hadis senetleri alınmamış, sahabeden olan ravi zikredilmekle yetinilmiştir. Kaynaklarda, Begavi seksen yaşlarında iken 516/1122'de Merverruz'da vefat etti ve çok sevdiği hocası Kadı Hüseyin'in yanına Talekan Kabristanı'na defnedildi. (117)

İmam Begavi'nin tekke ve

(116) Recep Dikici, "Ebu İshak Kazeruni", Konya Ansiklopedisi, (Konya Kültür AŞ, 2012), 3/154-155

(117) Bekir Şahin, "İmam Begavi", Konya Ansiklopedisi (Konya: Kültür AŞ, 2012), 4/334-335.

türbesi, Meram ilçesi sınırları içerisinde Sadreddin Konevi Türbesi'ne giden yol üzerinde, Konya dış surunun Çeşme Kapısı karşısında, şimdiki Karayolları Lojmanlarının bulunduğu alanın köşesinde idi. Türbe yanındaki mescidin sonradan zaviye haline getirildiği tahmin edilmektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde mektep olarak kullanılan İmam Begavi Zaviyesi, 1935-40'lı yıllarda harap durumda ayakta iken bu tarihten sonra yıkılmıştır. Türbede yatan zatın kemiklerinin de Sadreddin Konevi Türbesi'nin avlusuna nakledildiği rivayet edilir.

Sadreddin-i Konevi Türbesi'nin bahçesine nakledilen kabir üzerindeki taşın kitabesi yeni harflerle: "Bu makam ulemadan İmam-ı Begavi'nin olup Hicri 516 da vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin" şeklindedir.

Ayrıca İmam-ı Begavi'nin tekke kapısı üzerinden alınıp tamir sırasında çeşme üzerine konulan kitabedeki "… bin Mes'ûd el-Beğavî" ibaresi, buranın adı geçen hadis alimi İmam-ı Begavi'nin bir makamı olduğu kanaatini kuvvetlendirmektedir

Mehmet Önder, Ocak 1951 tarihli Yeni Meram gazetesinde yazdığı, "İmam-ı Begavî Konya'da mı metfundur" başlıklı makalesinde şu bilgileri vermektedir: "… İşte birinci ihtimale göre, İmam-ı Bagavî'nin Konya'daki türbesi de bir makamdır. Yani bu şöhretli bilginin adına bir türbe yaptırılmış, bir türbedar yerleştirilmiş, zengin vakıflar bağlanmış ve ziyaret edilmiştir. Diğer bir ihtimale göre, İmam-ı Bagavî hakikaten Konya'da vefat etmiştir. İmam-ı Bagavî'nin vefat ettiği XII. yüzyılın başlarında Konya, Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti ve bir ilim yuvasıdır. Horasan'dan, Hindistan'dan, Arabistan'dan yüzlerce bilgin, derviş, seyyah, şair, tüccar, talebe Konya'ya akın etmekte, bu ünlü Türk şehrinden feyz almaktadır. Bu devirde, ilim ve sanat eserlerine karşı sempati geniştir. Bilginler hürmet görmekte, bunların ders vermesi, vaaz etmesi için geniş medreseler inşa edilmektedir. İmam-ı Bagavî'nin de Merv-el-Rus'tan kalkarak Konya'ya gelmiş olması ve burada vefat etmesi kuvvetle muhtemeldir.

Şekil 22.İmam Begavi'nin Makamı-Konya

Bazı devirlerde, bir şehirde metfun meşayihin isimlerini kaydeden kronik ve silsilenameler yazılmıştır. Bunlardan Konya'ya mahsus iki yazma elimizdedir. Bu yazmalardan biri Kon-

ya Müzesi İhtisas Kitaplığı Nu. 2188'de kayıtlıdır. Bu eserde Konya'da metfun olan meşhur şahsiyetler sayılmakta, bu arada İmam-ı Begavi de zikredilmektedir. Yine aynı kitaplıkta 1075 numarada kayıtlı bir yazmada İmam-ı Begavi'nin Konya'da öldüğüne işaret edilmektedir. Ansiklopedik eserlerden bir kısmı da İmam-ı Begavi'nin Konya'da metfun olduğunu kaydetmişlerdir.(118)

3.Şehabeddin es-Sühreverdi (v.1236)

Fütüvvet teşkilatının kurucusudur. Şehabeddin Sühreverdî, Abbasî halifesi Nasır li-Dînillah'ın emriyle fütüvvet teşkilatını işler hale getirerek hilafet makamına bağlamıştır. Sühreverdî ilim ve irşadı birlikte yürütmüş, eserleriyle Sünnî tasavvuf anlayışının temellendirilmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Sühreverdî gençliğinde Abdülkādir Geylanî'den feyiz almış, çağdaşlarından Evhadüddîn Kirmanî ve Muhyiddin İbn Arabî ile görüşmüştür.

Sühreverdî, Mevlana Celaleddîn-i Rûmî'nin babası Bahaeddin Veled'in Bağdat'a gelişinde kalabalık bir halk kitlesiyle onu karşılamaya çıkanlar arasındaydı.

Sühreverdî, Halifenin isteği üzerine elçilik göreviyle başkent Konya'ya geldi. Büyük bir saygıyla karşılandığı Konya'da kaldığı sürede tasavvufî görüşlerini anlatma fırsatı buldu. Şihabüddin Sühreverdi Konya'da iken Celaleddin Karatay evinde konakladığı. Celaleddin Karatay'ın Sühreverdi'ye intisap ettiği ve vefatından sonra Bağdat'ta onun türbesini yaptırdığı rivayet edilir.

Konya Ereğli'de onun Şeyh Sühreverdî adına cami, türbe ve zaviyeden oluşan bir külliye mevcuttur. Külliyeyi Karamanoğlu Süleyman beyin kızı Nasiha Hanım 1391'de yaptırmıştır.(119)

4.Evhadüddin el-Kirmani (v.1238)

Evhadüddin Kirmani, 1164'te Kirman'da doğdu. Bağdat'ta yetişti. Bir medresede müderris oldu. Rükneddîn Sücasî adlı Sühreverdî şeyhine bağlandı. Azerbaycan'da bir müddet kaldı. Halife Nasır tarafından Fütüvvet teşkilatının bir üyesi olarak 1204 yılında bir grup ilim adamıyla beraber Anadolu'ya gönderildi. Anadolu'yu dolaşarak ahilik teşkilatını organize etti. Konya, Kayseri Malatya ve

(118) Mehmet Önder, "Meşhur İslam Bilgini İmam Begavi Konya'da mı Medfundur." Yeni Meram, 20 Ocak 1952; M. Ali Uz, "İmam Begavi", Konya Ansiklopedisi, (Konya: Kültür AŞ, 2012), 4/335.

(119) İbrahim Hakkı Konyalı, Ereğli Tarihi, (İstanbul 1970), 490-505.

Şekil 23.Şeyh Şehabeddin es-Sühreverdi'nin Makamı- Ereğli

Şekil 24.Şeyh Evhadüddin Kirmani Türbesi-Konya

Sivas gibi şehirlerde ikamet etti. Irak, Şam, Horasan ve Maveraünnehir'e seyahatlerde de bulundu. 1238'de Bağdat'ta vefat etti.(120)

Konya'da Musalla Mezarlığında Evhadüddin Kirmani adına bir türbe mevcuttur. Türbe Evhadüddin Kirmani'nin yaşadığı dönem ve türbenin yapım tekniği göz önünde bulundurularak XIII. yüzyıl sonu ile XIV. yüzyıl başlarına tarihlendirilebilir.(121)

5.Şemseddin et-Tebrizi (v.1246)

582/1186'da Tebriz'de doğdu. Adı Muhammed b. Ali b. Melikdad'dir. Babası, ticaret maksadıyla Horasan'ın Bezer vilayetinden Tebriz'e gelip yerleşen bir kumaş tüccarıdır. Şems bir müddet Tebriz'de eğitim gördükten sonra Şeyh Ebû Bekr-i Selebaf et-Tebriziye intisap etti. Şemsi Tebrizi, döneminin mutasavvıflarının sohbetlerine katılmak ve onlarla tanışmak amacıyla birçok yere seyahat etti. Bağdat'ta ve Kayseri'de Evhadüddîn-i Kirmanî ile Seyit Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizî; Şam'da Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Şam Kadılkudatı Şems-i Hoyî, Sivas'ta kelam alimlerinden Esedüddîn-i Mütekellim ile sohbette bulunarak onların derslerine katıldı. Halep'te on dört ay boyunca bir medrese hücresinde riyazette kaldı. Manevi işaret gereği sohbet dostunu bulmak için Anadolu'ya yöneldi. Konya'ya gelmeden önce Erzurum'da şehrin melikinin çocuklarına hocalık yaptı. Mevlana ile Şems ilk defa Dımaşk'ta karşılaş ancak burada gerçek bir tanışma olmamıştır. Şems, Konya'ya 26 Cemaziyelahir 642 (29 Kasım 1244'te Konya'ya gelerek Şekerciler Hanı'na, yerleşir. Mevlana ders verdiği Pamukçular Medresesi'nden talebeleriyle birlikte ayrılıp giderken Şems ansızın önüne çıkarak çarpıcı sorularla onun dikkatini çeker ve aldıkları cevaptan sonra tanışırlar. Bundan sonra Şems-i Tebrizi ile Mevlana Selahaddin Zerkûb'un evinde üç ay boyunca iki defa halvete girerek sohbette bulunurlar. Mevlana'nın Şems ile tanıştıktan sonra medresedeki derslerini bırakmakla kalmamış aynı zamanda halktan da uzaklaşarak bütün zamanını onunla sohbete ayırmıştır. Bu da halk arasında Şemse karşı bazı hoşnutsuzlukların oluşmasına sebe olmuştur. Bunun üzerine Şems ansızın Konya'dan ayrılarak Şam'a gitmiştir. Bir yıl kadar sonra Şems'ten aldığı bir mektuptan Şam'da olduğunu öğrenen Mevlana, Şems'e bir mektup göndererek Konya'ya davet etmiş ve oğlu Sultan Veled'in refakatinde Konya'ya getirtmiştir. Konya'ya döndüğün-

(120) İbrahim Kunt, "Evhadüddin-i Kirmani", Konya Ansiklopedisi, (Konya : Kültür AŞ, 2012), 3/278-279.
(121) Haşim Karpuz, "Ebu İshak Kazeruni Zaviyesi ve Türbesi", Konya Ansiklopedisi, (Konya: Kültür AŞ, 2012), 3/155-156.

Şekil 25.Şemseddin et-Tebrizi Türbesi-Konya

de, Mevlana'nın evlatlığı Kimya Hatun ile evlenen Şems, eşinin ölümünden bir müddet sonra 644/1246'da ikinci defa kaybolmuştur. Hz. Mevlana ve oğlu Sultan Veled birkaç defa onu Şam'a giderek aramışlarsa da Şems'in izine rastlayamamışlardır.(122)

Şems'in Konya'da bir makamı vardır. Rivayete göre Şemsi Tebrizî Konya'da öldürülerek şimdiki türbesinin bulunduğu yere defnedildi. Burası Ahi Bedreddin Güherşah›ın bağıydı. Karamanoğulları devrinde türbesi ve mescidi semahane çevrilerek önemli bir Mevlevî zaviyesi haline getirilmiştir. Banisi İshak Bey'dir.(123)

6.Ahi Evran el-Hoyi (v.1261)

Ahi Evran'ın adı Şeyh Nasîruddîn Ebu'l-Hakayık Mahmûd b. Ahmed el-Hoyî'dir. Aslı, Azerbaycan'ın Hoy şehrinden olup, Türkiye Selçuklu Devleti zamanında Azerbaycan'dan gelerek Anadolu'ya yerleşen ilim adamındandır. İlk tahsilini memleketinde yaptıktan sonra Horasan ve Maveraünnehr'e giderek oradaki alimlerden dersler aldı. Eş'arî kelamcısı Fahreddin-i Razi'den yararlandığı ve etkilendi. Ahi Evren, 600/1203'te Bağdat'a gelerek burada bulunan fütüvvet teşkilatı şeyhleriyle tanıştı. Sonra Anadolu'ya gelerek 602/1205'te hocası ve şeyhi Evhadüddin-i Kirmanî ile birlikte

(122) Semih Ceyhan, "Şems-i Tebrizî", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/511-516; Ahmet Çelik, "Hazreti Şems-i Tebrizi Hakkında 1923 Tarihli İki Makale", Akademik Sayfalar 19/17, (13 Mayıs 2020), 260-272.

(123) Ş. Barihüda Tanrıkorur, "Şems-i Tebrîzî Zâviyesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/516-517; Ali Boran, "Şems-i Tebrizî Külliyesi", Konya Ansiklopedisi, (Konya: Kültür AŞ, 2015), 8/ 216-217.

Kayseri'ye yerleşip burada Ahi teşkilatını kurdu. Sultan I. Alaeddin Keykubat'ın Ahilik teşkilatını himaye edip devlet yapısı içine alarak resmi bir kurum haline getirmesiyle, bu teşkilat kısa zamanda bütün Anadolu'ya yayıldı; Ahi Evren'in şöhreti de bu şekilde arttı. 625/1227 yılında, muhtemelen Sultan I. Alaeddin Keykubat'ın isteğiyle Konya'ya yerleşen Ahi Evren, burada hem dericilik sanatıyla uğraştı, hem de Hanikah-i Ziya ile saray mektebi olan Hanikah-i Lala'nın müderrisliğini yaptı. Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Ahi Evren tutuklandı ve Moğolların Anadolu'yu istila etmelerinden sonra ölen II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in yerine saltanat naibi olan Celaleddin Karatay (ö.652/1254)'ın çıkardığı af ile beş yıl süren hapis hayatından kurtulan Ahi Evren, Konya'dan Denizli'ye gitti. Bu sırada Sultan olan II. İzzeddin Keykavus, Ahi Evren'i tekrar Konya'ya getirterek ona vezirlik makamı verdi ve bir buçuk yıl bu görevde kaldıktan sonra Kırşehire giderek oraya yerleşti. Ömrünün geri kalan on üç yılını burada geçirdi. IV. Rükneddin Kılıçarslan'ın hükümdarlığını kabul etmeyip isyan eden Ahileri bastırmak için Kırşehir'e gelen Nureddin Caca ve beraberindeki ordu tarafından katledilen Ahiler arasında Ahi Evren de vardı. Türbesi, Kırşehir il merkezinde bulunmaktadır.(124)

Konya'da Sırçalı mahallesinde bir tekkede metfun olduğu kabul edilen zata da halk arasında "Ahi Evran Veli" denilmekteydi.(125) Hakkında mevcut olan rivayetlere göre Orhan Gazi devrinde yaşayan ve Konya'da vaktiyle büyük bir şöhret kazanmış debbağ esnafının piri bulunan bir şeyh olduğuna hükmedilmektedir. Medfun olduğu Debbağ tekkesinde ufak bir kitabeye tesadüf edilemeyen ve tarih vesikalarda ise hayatına dair sarih ve vazıh bir kayda rastlanılamamıştır.(126)

VI. ZİYARETÇİLER

1.Hz. Mevlana için gelenler

Hz. Mevlana, sağlığında onun şöhretini duyup Maveraünnehir, Türkistan ve Hindistandan Konya'ya gelenler olmuştur. Ahmet Eflaki, Mevlana'nın şöhretini duyan Buhara ve Deşt'in bilginlerinin Mevlana ile görüşmek için Konya'ya gelip ona mürit olduklarını (s.247), Türkistan ve Buhara'dan gelen 20 kadar kişinin Mevlana'yı ziyaret ederek ona bağlandıklarını (s.352) ve Cend ve Hucend'den gelen birkaç ilim öğrencisinin Mevlana'ya gelerek bazı sorular sorarak cevaplarını aldıklarını (s.380) Menakibü'l-Arifin'de haber vermektedir.

(124) Mikail Bayram, "Ahi Evren", Konya Ansiklopedisi, (Konya: Kültür AŞ, 2010), 1/51-53.

(125) Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Ahî Evren Zâviyesi ve 1097 H/ 1686 M Tarihli Vakfiyesi", Yeni İpek Yolu, Konya 2, (Aralık 1999), 65-79; Yusuf Küçükdağ "Ahi Evren Zaviyesi", Konya Ansiklopedisi, (Konya: Kültür AŞ, 2010), 1/53-5; Tuncer Baykara, Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, (Konya 1998), 84-92; Yusuf Küçükdağ, "Osmanlı Döneminde Konya'da Ahîlik ve Ahîler", II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri 13-15 Ekim 1999 Kırşehir (Ankara 1999), 216- 224.

(126) Hamdizade Abdülkadir, "Ahi Evran" Konya Türksözü, 40-41 (4-11 Şubat 1334/1918), 3: Ahmet Çelik, "Hamdizade Abdülkadir Erdoğan'ın Ahi Evren Hakkında Bir Makalesi", KTO İpek Yolu Konya Kitabı Ahilik, Ahilik Teşkilatı ve Konya'daki İzleri 14 (Aralık 2013) 47-56.

2.Necmeddin er-Razi (v.1256)

Necmeddin Razi, ilim tahsili için çeşitli İslam şehirlerinde bulundu. Malatya'da Şeyh Şehabeddin es-Sühreverdî ile tanıştı ve kendisinden Anadolu Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad'a sunulmak üzere bir tavsiye mektubu aldı. Mirşadü'l-ibad'ı 1223'de Sivas'ta Alaeddin Keykubad'a sundu. Necmeddin Razî'nin yaklaşık 35 yıl Anadolu'da kaldı. 1256'da Bağdat'ta vefat etti. Konya'da Mevlana Celaleddin ve Sadreddin Konevi ile görüştü. Nefehat'teki rivayete göre, bu üç şeyh beraber otururlarken akşam namazı vakti girer. Mevlana ve Konevi, Daye'den imam olmasını rica ederler. O da her iki rekatta Kafirun süresini okur. Namazdan sonra Mevlana, Konevi'ye şöyle takılır: "Öyle görülüyor ki bunlardan birini senin için diğerini de benim için okudu."

3.Fahreddin el-Irakî (v.1289)

610/1213'de Hemedan'da doğdu. Daha çok Irakī nisbesiyle tanınmaktadır. Fahreddîn-i Irakī iyi bir öğrenim gördü. On yedi yaşında iken Hemedan'daki Şehristan medresesinde ders vermeye başladı. Bir gün medresede ders okuturken içeriye giren bir grup Kalenderî dervişlerinden etkilenerek onlara katıldı. 627/1230'da Kalenderîler'le birlikte Hemedan'dan ayrılan Fahreddin, İran, Hindistan Multan ve Delhi'ye gitti. Mültan'da Bahaeddin Zekeriyya'nın müridi oldu. yirmi beş yıl boyunca şeyhine hizmette bulundu ve onun kızıyla evlendi. Fahreddîn-i Irakī şeyhi ölünce onun yerine geçtiyse de kendisini çekemeyenler yüzünden Mültan'dan ayrılarak Uman'a oradan da Hicaz'a gitti. Daha sonra Anadolu'ya gelerek Konya'da Sadreddin Konevî'nin hizmetine girdi. Onun İbnü'l-Arabî'nin Fuṣûṣü'l-ḥikem ve el-Fütûḥatü'l-Mekkiyye adlı eserini şerhettiği derslerine iştirak etti. Tasavvuf tarihinin en önemli eserlerinden olan Lemaʿat'ı burada kaleme aldı. Mevlana Celaleddin ve Mevlevî çevreleriyle yakın dostluklar kurdu. Mevlana'nın medresesindeki sema törenlerine katıldı.(127) Muînüddin Süleyman Pervane onun için Tokat'ta bir hankah yaptırdı. Pervane'nin öldürülmesinin (676/1277) ardından Fahreddin önce Sinop'a ardından Mısır'a daha sonra da Şam'a gitti. Fahreddin-i Iraki, 688/1289'da vefat etti; Şam'da İbnü'l-Arabî'nin türbesi yanına defnedildi.

4.Tabib Gazanfer et-Tebrizi

Gazanfer et-Tebrîzî diye tanınan bu tabibin asıl adı Fahreddin Ebû İshak İbrahim b. Muhammed'dir. Bu zat Huneyn b. İshak'ın el-Mesail fi't-tıb adlı eserine Hasılü'l-Mesail adıyla bir ihtisar yazmıştır. Hz. Mevlana'nın vefatından önce onu tedavi etmeye çalışan doktorlardandır.(128)

(127) Ahmet Eflaki, Ariflerin Menkibeleri, 306.
(128) İbrahim Yemenli, "Bir İbn Sina Şarihi, Ekmeleddin en-Nahcuvani ve Varlık Anlayışı" Dîvân: İlmî Araştırmalar 6/10 (İstanbul 2001), 99-143.

5.Kutbeddin eş-Şirazi (v.1311)

634/1236'da yılında Şîraz'da doğdu. Şîraz'da göz hekimi babası Ziyaeddin Mes'ûd el-Kazerûnî, Şehabeddin es-Sühreverdî'nin müridi idi. Kutbüddin ilk tahsilini babasından aldı. Küçük yaşta onun elinden hırka giydi. On dört yaşında iken babasının ölümü üzerine onun hastahanedeki görevine tayin edildi. Bu görevi sırasında hekim olan amcası Kemaleddin Ebü'l-Hayr el-Kazerûnî ile Şemseddin el-Keyşî ve Şerefeddin Zekî el-Bûşekanî gibi hocalardan tıp tahsili aldı. Bir müddet sonra kendini geliştirmek üzere 658/1260'da Meraga'ya gitti. Burada Nasîrüddîn-i Tûsî'den ilim tahsil ederek astronomi ve felsefe dersleri aldı. Merağa rasathanesinin inşasında bulundu. 1267'de Nasîrüddîn-i Tûsî ile birlikte Horasan'a geçti. Horasan'da Ali b. Ömer el-Katibî'den mantık ve felsefe okudu. Ardından gittiği İsfahan'da Emîr Bahaeddin Muhammed el-Cüveynî ile oğlu Şemseddin el-Cüveynî'den yakın ilgi gördü. Bağdat'a geçip bir süre Nizamiye Medresesi'nde kaldıktan sonra 670 1271'de Konya'ya geldi. Mevlana Celaleddîn-i Rûmî ile görüştü.(129) Bu arada Sadreddin Konevî'nin derslerine de katıldı. Vezir Muînüddin Süleyman Pervane'nin takdirini kazandı. Onun tarafından önce Sivas'a, ardından Malatya'ya kadı tayin edildi. Sivas'ta bulunduğu sırada Gökmedrese'de ders verdi. 681/1282'de Hülagû'nun oğlu Ahmed Teküder kendisini Mısır Memlük Sultanı Kalavun'a elçi olarak gönderdi. Mısır dönüşü bir süre Şam'da ikamet etti. Ülkesine döndüğünde Tebriz'e yerleşti. Hükümdarlarla ilişkilerini kesip son yıllarını bir mutasavvıf gibi yaşayarak geçirdi. 710/1311 Tebriz'de vefat etti.(130)

6.Safiyüddin el-Hindi (v.1315)

644/1244'te Hindistan'da doğdu. Tahsil için Yemen'e gitti. Hac görevini yaptıktan sonra önce Mısır'a sonrada Anadolu'ya geldi. Konya'da Kadı Siraceddin Urmevi'nin yanında tahsiline devam etti. İcazet aldıktan sonra Konya'da Penbefuruşan (Pamukçular/İplikçi) medresesinde müderrislik yaptı. 685/1286'da Konya'dan ayrılarak Şam'a gitti ve 715/1315'te orada vefat etti.(131)

Ahmet Eflaki, Safiyüddin el-Hindi ile ilgili şu menkıbeyi anlatır: Mevlana Safiyyüddin Hindi kendi zamanının allamesi olup Penbefuruşan (Pamukçular/İplikçi) medresesinde müderristi. Onun zahit ve dindar bir adam olduğunu söylerler. O, bir gün medresenin damına çıkmıştı. Abdest alıyordu, ilim talipleri onun etrafında halka olmuştular. Birdenbire kulağına bir rebap sesi geldi. Bunun üzerine o: "Bu rebap gittikçe çoğaldı. Bu bid'at, sünneti de geçti. Bunu men etmek için bir çare bulmak lazımdır," dedi. Bunu

(129) Ahmet Eflaki, Menakibü'l-arifin, 1/184, 346, 601; B. Fürüzanfer, Mevlana Celalaeddin, (Konya 2010), 154-157.

(130) Azmi Şerbetçi, "Kutbüddîn-i Şîrâzî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (Ankara, 2002), 26/487-489.

(131) Ahmet Eflaki, Ariflerin Menkibeleri, 264.

söyler söylemez Mevlana gözlerinde tecessüm etti ve: "Hayır, hayır olamaz", buyurdu. Safiyüddin derhal bir nara atıp kendinden geçti. Kendisinin köleleri olan ilim talipleri onu bir kilime sarıp aşağı indirdiler. Kendine geldikten sonra bu terbiyesizliğin affını Mevlana'dan dilemek üzere Sultan Veled'i şefaatçı yaptı. Sultan Veled babasının önünde yere kapanıp ne kadar şefaatte bulundu ise de, Mevlana bir türlü razı olmadı ve: "Safi Hindi'nin kalbini temizlemek ve ona doğru yolu göstermek, yetmiş Rum mecusisini Müslüman etmekten daha güçtür. Çünkü onun can levhası çocukların meşk tahtası gibi kapkara olmuştur." buyurdu. Bunun üzerine Sultan Veled o kadar çalıştı ki, nihayet Mevlana'nın şefkati galeyana geldi ve razı oldu. Bütün medrese halkı ayağa kalktı, Mevlana'nın huzuruna gelip mürit oldular ve Safiyuddin'in din ilimlerindeki müşkülleri, söylemeden günden güne halloldu ve çok defa Mevlana kendisine bunları rüyada açıklıyordu."(132)

SONUÇ

1076 Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'nun kapısı Türklere açılmış ve 1076'da Konya Selçuklular tarafından fethedilmiş, Maveraünnehir'den gelen Türk boyları Konya ve civarına yerleştirilmiş, 1097 yılından sonra da Konya, Anadolu Selçuklu devletinin başkenti olmuştur. Haçlı seferleri ve iç karışıklıklar bertaraf edildikten sonra Selçuklu Sultanları siyasi düzeni sağlamışlar ve ilmi kültürel hamleler ve yeni açılan eğitim kurumları ile Konya, İslam Dünyasının en önemli ilim, kültür ve İrfan merkezleri arasına girmiştir.

Anadolu Selçuklu Devletinin yükselişle birlikte Türk ve İslam dünyasından Sultanü'l-ulema Bahaeddin Veled, Hz. Mevlana, Şemseddin et-Tebrizi, Muhyiddin ibni Arabi, Sadreddin el-Konevi, Evhadüddin el-Kirmani, Ahi Evren, Kadı Siraceddin Urmevi ve Kadı İzzeddin er-Razi gibi birçok sufi ve alim Konya'ya gelmiştir. Bu bilginlerle Konya dini, ilmi, tasavvufi, felsefi ve kültürel yönden Anadolu'nun en önemli şehirlerinden biri olmuştur.

11-13 yüzyılda Haçlı Saldırıları, Moğol istilası ve Batınilik hareketleri İslam dünyasındaki siyasal kurumların zayıflatırken İslam'ın düşünce ve kültürel zeminin sağlamlaştırılması zaruretini öne çıkarmıştır. Horasan, Maveraünnehir, Harzem, İran, Irak ve Endülüs'ün bilgi birikimi 13. yüzyılda hicret eden bilginler vasıtasıyla Anadolu'ya akmıştır. Bu bilginler Ehli Sünnet anlayışına dayalı olarak Anadolu'da İslam'ı sağlam iman (kelam), salih amel (fıkıh) ve ihsan (tasavvuf) eksenli yeni bir zihniyetle inşa ettiler. Bu düşünce tarzı Osmanlı'nın kurulmasına da etki etmiştir.

-SON

(132) Ahmet Eflaki, Ariflerin Menkibeleri, 264.